

Małgorzata Grzesiak, Piotr Grudziński, Monika Zbrojewska

Konferencja pt. "Pokrzywdzony w
procesie karnym", Warszawa, 12
stycznia 2013 r.

Palestra 58/3-4(663-664), 274-276

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ochrony pewnych wartości wpisujących się w pożądaną wizję wspólnoty. Jak pokazały wygłoszone referaty, udało się te zamierzenia w sporej części zrealizować, choć nie uniknięto błędów i niedociągnięć.

Podkreślano, że obecnie nauka prawa na powrót stoi przed trudnym wyzwaniem. Wydaje się, że przełomowe zmiany, jakie od pewnego czasu można obserwować (związane chociażby z integracją europejską, intensywnym rozwojem nauki i techniki, a także przemianami zachodzącymi w społeczeństwach), powodują potrzebę przyjęcia innego podejścia, świeżego spojrzenia, nowych rozwiązań. W takiej sytuacji naturalne jest poszukiwanie wzorców. Oczywiście doświadczenie kodyfikatorów z dwudziestolecia międzywojennego ma tutaj ograniczoną użyteczność ze względu na owe specyficzne warunki współczesności. Niemniej należy pamiętać, że to, co dla nas jest już historią, dla ówczesnych prawników także było niewiadomą, a dobrze znane nam regulacje dla ich twórców wcale nie były oczywiste. Refleksja zatem nie nad konkretnymi normami, które rzeczywiście są już przeszłością, ale nad czynnikami, które pozwoliły ówczesnym prawnikom sprostać wyzwaniu, stanowi dzisiaj cenną wskazówkę – nie tylko dla ustawodawcy.

Jarosław Kola, Joanna Kruszyńska

Konferencja pt. „Pokrzywdzony w procesie karnym”, Warszawa, 12 stycznia 2013 r.

Ośrodek Badawczy Adwokatury i Okręgowa Rada Adwokacka w Warszawie w dniu 12 stycznia 2013 r. w Warszawie zorganizowały konferencję pt. „Pokrzywdzony w procesie karnym”. Konferencji przewodniczył adw. prof. dr hab. Piotr Kruszyński – dyrektor Ośrodka Badawczego Adwokatury, gościem honorowym był zaś prof. dr hab. Stanisław Waltoś z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Konferencja miała na celu przede wszystkim przedstawić materiał, jaki Ośrodek Badawczy Adwokatury zebrał do tej pory w związku z prowadzonymi badaniami naukowymi.

W 2012 r. wysiłki Ośrodka Badawczego Adwokatury skoncentrowane zostały przede wszystkim wokół rozwijania nowego, rozległego projektu badawczego poświęconego doniosłym praktycznie i dogmatycznie zagadnieniom związanym z pozycją pokrzywdzonego w polskim procesie karnym. Celem projektu było przedstawienie kompleksowych rozwiązań nakierowanych na poprawę pozycji procesowej tego uczestnika postępowania, bazujących na przeprowadzonych badaniach praktycznych oraz rozbudowanych analizach prawnoporównawczych. Powodem, dla którego Ośrodek Badawczy Adwokatury zajął się problematyką pozycji i roli pokrzywdzonego w procesie karnym, było to, że mimo właściwego kierunku ewolucji rozwiązań prawnych zmierzających w stronę upodmiotowienia pozycji pokrzywdzonego w postępowaniu karnym istniejące rozwiązania normatywne w dalszym ciągu cechuje duża niedoskonałość. Spośród prezentowanych co pewien czas w piśmiennictwie prawniczym propozycji nowych rozwiązań w tej dziedzinie większość z nich ma charakter doraźnych i powierzchownych zmian, bez odniesienia się do uwarunkowań prawnych o charakterze ogólnym, umożliwiających wprowadzenie optymalnych i kluczowych nowelizacji. Problematykę tę w szerszym aspekcie przedstawił

i rozwinął gość honorowy, prof. dr hab. Stanisław Waltoś. Przede wszystkim Pan Profesor zwrócił uwagę na niedoskonałość definicji pokrzywdzonego ujętą w art. 49 k.p.k. i jej wąskie interpretowanie w praktyce stosowania prawa. W szczególności Gość Honorowy jako przykład podał, że wysoce nieprecyzyjna i w odbiorze społecznym wielokrotnie niezrozumiała jurydyczna interpretacja ustawowej definicji pokrzywdzonego, stosowana w odniesieniu do przestępstw, które za główny przedmiot ochrony mają dobro o charakterze ogólnym, powoduje, iż pokrzywdzeni mają ponowne poczucie wiktymizacji. Ów stan pogłębia zasadnicza przewaga restrykcyjnych orzeczeń Sądu Najwyższego w odniesieniu do podejścia do problemu możliwości pokrzywdzenia podmiotów indywidualnych takimi przestępstwami, jak np. przestępstwo składania fałszywych zeznań czy fałszowania dokumentów. W efekcie normatywne spojrzenie na kategorię pokrzywdzonego odrywa się od ontologicznych podstaw tego pojęcia i zdroworozsądkowego spojrzenia na kategorię krzywdy. Profesor Stanisław Waltoś podkreślił, że mając świadomość zagrożeń wynikających z prób rozmydlenia definicji pokrzywdzonego i dopuszczania szerokiego kręgu osób do tego statusu procesowego, uznał, iż mimo wszystko nie można jednak odmawiać ochrony tym podmiotom, które w sposób oczywisty i najbardziej dotkliwy doznały krzywdy w wyniku popełnionego przestępstwa. Innym zagadnieniem w praktyce stosowania prawa, na które zwrócił uwagę Gość Honorowy, jest istnienie stosunkowo niskiego poziomu świadomości realnych uprawnień pokrzywdzonego w procesie karnym, powiązane z niedostatecznym zakresem łatwo dostępnej pomocy prawnej. Pokrzywdzeni wielokrotnie nie znają swoich praw, a nawet, jeśli otrzymają „papierowy” wykaz swoich podstawowych uprawnień od organów ścigania, to i tak często nie rozumieją ich istoty, z uwagi na ograniczenia w rozumieniu języka prawniczego, towarzyszący czynnościom procesowym stres oraz niejednokrotnie niechętnie ich nadmiernej aktywności stanowisko organów prowadzących postępowanie karne. Te niezwykle ciekawe i barwne wywody Pana Profesora spotkały się z gorącym podziękowaniem ze strony uczestników konferencji.

Drugim w kolejności prelegentem konferencji był apl. adw. Radosław Flasz (ORA w Szczecinie), który przedstawił opracowanie dokonane wspólnie z apl. adw. Łukaszem Łowkietem (ORA w Szczecinie) na temat „Wnioski *de lege ferenda* na podstawie statusu pokrzywdzonego w wybranych systemach państw europejskich”. Prelegent zauważył, że poszukując rozwiązań zmierzających do poprawy pozycji pokrzywdzonego w polskim procesie karnym, można wyciągnąć pewne wnioski związane z funkcjonowaniem tej instytucji na gruncie innych rozwiązań europejskich i na ich kanwie zredagować wnioski *de lege ferenda*. Apl. adw. Radosław Flasz zwrócił uwagę na to, że poszczególne systemy prawne państw europejskich przewidują liczne i różnorodne uprawnienia dla pokrzywdzonych, dzięki którym mogą oni zabiegać o ochronę swoich interesów. W dalszej kolejności Prelegent przybliżył najważniejsze rozwiązania prawne dotyczące pozycji pokrzywdzonego (w tym także występującego w roli oskarżyciela posiłkowego i powoda cywilnego) w procesie karnym w ustawodawstwie germańskim, romańskim oraz w systemie anglosaskim, na przykładzie uregulowań obowiązujących w Niemczech i Austrii (system germański), Francji, Hiszpanii i Belgii (system romański) oraz Anglii (system anglosaski) i Szkocji. Analiza ta skupiła się w zasadniczej części na zaprezentowaniu instytucji nieobecnych na gruncie ustawodawstwa polskiego lub w pewnym stopniu odbiegających od polskich regulacji. W dalszej kolejności apl. adw.

Radosław Flaszka wskazał, które z rozwiązań państw europejskich, obcych polskiemu systemowi prawnemu, mogłyby funkcjonować w nim z powodzeniem. Wywody Prelegenta spotkały się z zaciekawieniem ze strony uczestników konferencji, głównie z uwagi na nowatorskie sugestie rozwiązań.

Ostatnią prelegentką była adw. dr Monika Zbrojewska (ORA w Łodzi, UŁ), która swoje wystąpienie zatytułowała „Pozycja pokrzywdzonego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu”. Prelegentka w pierwszej kolejności zauważyła, że od kilkunastu lat na forum Rady Europy i Unii Europejskiej przyjmowane są akty prawne dotyczące sytuacji pokrzywdzonego w procesie karnym. Na gruncie Rady Europy prawo pokrzywdzonych do sądu stało się samodzielnym przedmiotem regulacji konwencyjnych dopiero w ostatnim dziesięcioleciu, początkowo bowiem Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada z 1950 r. nie przewidywała prawa pokrzywdzonego do rzetelnego procesu, w tym prawa do sądu. Dopiero w latach 90. orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ewoluowało w kierunku coraz szerszego stosowania gwarancji wynikających z art. 6 Konwencji wobec pokrzywdzonych w procesie karnym. Następnie adw. dr Monika Zbrojewska stwierdziła, iż analiza orzecznictwa ETPCz na gruncie art. 6 Konwencji pozwala stwierdzić, że:

1) w zakresie wyznaczającym standardy proceduralne dla procesu karnego (art. 6 ust. 1–3 Konwencji) przepis ten chroni pośrednio interesy pokrzywdzonych przestępstwem poprzez ich uwzględnianie przy określeniu granic uprawnień procesowych oskarżonego;

2) gwarancje rzetelnego procesu wyrażone w art. 6 ust. 1 Konwencji przysługują pokrzywdzonemu w postępowaniu karnym zawsze wtedy, gdy w ramach procesu karnego dochodzi on swoich roszczeń cywilnych związanych z popełnieniem przestępstwa;

3) pokrzywdzony inicjujący proces karny przez wniesienie prywatnego aktu oskarżenia w celu ochrony swojego dobrego imienia jest traktowany jak dochodzący swych praw o charakterze cywilnym, w wyniku czego korzysta w pełnym zakresie z gwarancji rzetelnego procesu przewidzianych w art. 6 ust. 1 Konwencji.

Przedstawiając powyższe trzy aspekty nurtu orzeczniczego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Prelegentka omawiała stan faktyczny poszczególnych spraw. Temat wystąpienia wzbudził zainteresowanie ze strony uczestników konferencji, głównie z uwagi na fakt przybliżania spraw polskich, które były rozpoznawane w Trybunale w Strasburgu.

Po zakończeniu wystąpień prelegentów odbyła się dyskusja, w ramach której głos zabierali uczestnicy konferencji. Przede wszystkim dyskutanci odnosili się do wystąpienia Pana Profesora Stanisława Waltosia i przedstawiali – jako praktycy stosowania prawa – główne problemy, z jakimi zetknęli się w ramach wykonywania swojego zawodu, odnośnie do pokrzywdzonego i wykonywania przez niego swoich praw.

Konferencję zamknął podsumowaniem Pan prof. dr hab. adw. Piotr Kruszyński, dziękując wszystkim prelegentom oraz uczestnikom i zapowiadając kontynuowanie przez Ośrodek Badawczy Adwokatury badań naukowych w zakresie roli i pozycji pokrzywdzonego w procesie karnym.

Małgorzata Grzesiak, Piotr Grudziński, Monika Zbrojewska